

Sopot, dn. 28.08.2023 r.

Dr hab. Ryszard Rolbiecki, prof. UG
Wydział Ekonomiczny
Uniwersytet Gdański

RECENZJA

Rozprawy doktorskiej mgr Damiana Bonka pt. „DETERMINANTY KONKURENCYJNOŚCI TRANSPORTU INTERMODALNEGO W EUROPIE” napisanej pod kierunkiem promotora dr hab. Dariusza Milewskiego, prof. US oraz promotora pomocniczego dr Marty Mańkowskiej

1. Ocena wyboru tematu pracy, celów i hipotez badawczych, metodyki badawczej oraz układu pracy

Zagrożenia jakie wywołuje ocieplanie się klimatu wskutek nadmiernych emisji zanieczyszczeń implikują konieczność intensyfikacji działań promujących wykorzystanie gałęzi transportu, jak również technologii przewozów, które w mniejszym stopniu negatywnie oddziałują na środowisko. W grudniu 2019 r. Komisja Europejska przedstawiła koncepcję Europejskiego Zielonego Ładu, w którym zobowiązała się do osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r. Aby osiągnąć ten cel konieczne są określone działania także w sektorze transportowym. Wprowadzenie transportu na ścieżkę zerowej emisji, oznacza że do 2050 r. należy ograniczyć emisje w tym sektorze o 90% w stosunku do 1990 r.

Konieczność intensyfikacji wysiłków na rzecz zmniejszenia emisji zanieczyszczeń w sektorze transportowym jest tym bardziej uzasadniona, że sektor transportowy w krajach UE-27 jest jednym z tych, który ma największy udział w emisji gazów cieplarnianych. W 2020 r. udział ten w transporcie wynosił 23,2%, i był niższy tylko w porównaniu z sektorem energetycznym (23,3%). Ponadto jest to wciąż jedyny sektor, w którym nie udało się obniżyć emisji gazów cieplarnianych w stosunku do jego poziomu z 1990 r. Podczas gdy w innych sektorach odnotowywany jest w tym zakresie wyraźny postęp, to w porównaniu do 1990 r. emisja gazów cieplarnianych w transporcie w 2019 r. była wyższa o 33,1%, a w 2020 r. – o 69%.

Integracja gałęzi transportu i rozwój powiązań intermodalnych w procesach przemieszczania ładunków w taki sposób, aby w jak największym stopniu ograniczyć rolę transportu samochodowego i wzmocnić pozycję gałęzi o mniejszej emisyjności jest więc jednym z najważniejszych wyzwań współczesnej polityki transportowej. Znaczne korzyści związane z ograniczaniem negatywnego oddziaływania transportu na środowisko można uzyskać poprzez rozwój transportu intermodalnego. Doktorant we wstępie dysertacji stwierdza, że „*Udział tej formy transportu jest dalej stosunkowo niewielki, lecz wykazuje tendencję wzrostową*”. W tym

zakresie odwołuje się jednak do doświadczeń rozwoju tej technologii w Polsce, podczas gdy obszar badawczy pracy obejmuje Europę.

Wzrost znaczenia tego typu przewozów na rynku transportowym jest istotnie uwarunkowany ich konkurencyjnością wobec oferty zgłaszanej przez przewoźników transportu samochodowego. W tym świetle podjęta w dysertacji problematykę determinant konkurencyjności transportu intermodalnego w Europie należy uznać za uzasadnioną, ważną i aktualną. Tym bardziej, że zagadnienie czynników konkurencyjności w odniesieniu do transportu intermodalnego w literaturze, zarówno krajowej jak i zagranicznej, nie jest tak często podejmowane. Ponadto znaczenie poszczególnych determinantów konkurencyjności transportu intermodalnego zmienia się, co w efekcie oznacza, że badania weryfikujące ich aktualność oraz istotność są jak najbardziej zasadne. Rozprawa mgr Damiana Bonka dobrze wpisuje się więc w istniejącą lukę badawczą, wnosząc oryginalny wkład w poszerzaniu wiedzy w zakresie znaczenia i postrzegania przez środowiska naukowe oraz praktyków gospodarczych czynników konkurencyjności transportu intermodalnego, a także tworząc autorski model oceny konkurencyjności potencjalnego połączenia intermodalnego.

Rozwiązując postawiony w tytule rozprawy problem badawczy Doktorant wskazał na cel badawczy, który określił, jako: *identyfikacja determinantów konkurencyjności transportu intermodalnego w Europie oraz opracowanie koncepcji oceny konkurencyjności przewozów intermodalnych względem bezpośrednich przewozów drogowych*. Postawiony w dysertacji cel badawczy został doprecyzowany poprzez postawienie czterech pytań badawczych oraz hipotezy głównej, którą wsparto hipotezą pomocniczą. W dysertacji postawiono następujące pytania badawcze:

- *jakie miejsce zajmuje transport intermodalny w systemie transportowym Europy w kontekście polityki transportowej UE,*
- *jak istniejące rozwiązania techniczne i technologiczne wpływają na rozwój transportu intermodalnego w Europie,*
- *jaki jest obecny stan wiedzy teoretycznej w badaniach nad konkurencją i konkurencyjnością transportu intermodalnego,*
- *jakie warunki musiałyby zaistnieć, aby transport intermodalny mógł skutecznie konkurować z transportem drogowym.*

Główną hipotezę badawczą sformułowano jako: *znajomość czynników determinujących rozwój transportu intermodalnego warunkuje prawidłową ocenę konkurencyjności połączeń intermodalnych względem przewozów drogowych, a hipotezę pomocniczą określono, jako: czas i koszt transportu to główne determinanty konkurencyjności transportu intermodalnego*. Zarówno

postawiony cel badawczy, jak i pytania badawcze oraz postawione hipotezy nie budzą zastrzeżeń; zostały sformułowane w sposób jasny, jednoznaczny i odpowiadają wymogom stawianym rozprawom doktorskim.

Postawiony cel badawczy, pytania i hipotezy badawcze zadecydowały o zakresie badań i strukturze pracy. Recenzowana rozprawa składa się z wstępu, pięciu rozdziałów, rekomendacji i wniosków (235 stron), obszernej bibliografii, obejmującej 203 pozycje literatury i opracowań (w tym około 95 pozycji w języku angielskim) oraz 47 pozycji materiałów internetowych. Zależności pomiędzy badanymi zjawiskami i dane faktograficzne zostały zaprezentowane w formie graficznej (54 rysunki) i tabelarycznej (10 tabel).

Układ pracy jest uporządkowany i stanowi spójną całość. Przejścia myślowe do poszczególnych rozdziałów są logiczną konsekwencją wcześniej przeprowadzonych analiz. Logikę powiązań pomiędzy poszczególnymi zagadnieniami podjętymi w dysertacji Doktorant przedstawił we wstępie nie tylko w formie opisowej ale także graficznej.

Doktorant nie wskazał we wstępie wprost na zastosowane metody badań, warunkujące realizację postawionego celu badawczego, uzyskanie odpowiedzi na postawione pytania i weryfikację postawionych hipotez. Należałoby zatem chociaż krótko odnieść się do tej kwestii w tej części pracy. Mimo to należy wyraźnie podkreślić, że tę lukę Doktorant bardzo dobrze wypełnił w głównej części pracy, gdyż wskazując na zakres przedmiotowy i cel badań przeprowadzonych w rozdziale III, IV i V w sposób szczegółowy opisał zastosowane metody badań, jak i proces ich zastosowania.

Dobór metod należy uznać za właściwy. Zastosowane przez Doktoranta metody pozwoliły na dogłębne rozpoznanie czynników determinujących konkurencyjność transportu intermodalnego i formułowanie opinii o badanym przedmiocie. Tak więc konkludując należy stwierdzić, że w tym względzie Autor w pełni sprostał wymaganiom stawianym rozprawom doktorskim.

2. Ocena zawartości merytorycznej pracy

Pierwszy rozdział dysertacji pt. „*Teoretyczne aspekty transportu intermodalnego*”, stanowi tło teoretyczne dla poruszonego w dysertacji głównego problemu badawczego. W rozdziale tym przedstawiono terminologię związaną z transportem międzygałęziowym (transport modalny, intermodalny i kombinowany), elementy techniczne składające się na transport intermodalny. Doktorant scharakteryzował typy intermodalnych jednostek ładunkowych i korzyści wynikające z ich wykorzystania, przy czym główną uwagę skupił na kontenerze jako najczęściej stosowanej jednostką intermodalną. Umieszczone w tej części pracy zdjęcia jednostek ładunkowych (s. 24,

26) niewiele wnoszą do pracy i mogły być pominięte. W tej części dysertacji Autor odniósł się także do systemów przewozów intermodalnych, wskazując na dotychczas stosowane w tym zakresie rozwiązania a także na technologie nowe (w tym znajdujące się w fazie projektowej, technologie mniej popularne dostosowane do określonych warunków lokalnych a także na technologie najbardziej perspektywiczne). Ponadto Doktorant scharakteryzował poszczególne ogniwa intermodalnego łańcucha transportowego. Zawartość rozdziału świadczy o wnikliwości badawczej, niemniej jednak przeprowadzone w tym rozdziale rozważania w odniesieniu do pojęcia i cech systemu w ogóle, definicji systemu transportowego (nawiązuje do tej kwestii Doktorant też w rozdziale drugim s. 66) i inteligentnego systemu transportowego mogłyby być pominięte bez umniejszenia wartości merytorycznej pracy.

W rozdziale drugim Autor nawiązuje do europejskiego rynku przewozów intermodalnych. Badania w tym zakresie Autor poprzedza analizą stanu liniowej infrastruktury transportowej. Ta część rozważań ma charakter ogólny, bardzo syntetyczny. Poza tym treści odwołujące się do linii kolejowych dużych prędkości (rys. 11), które z zasady związane są z transportem pasażerskim, należałoby pominąć. Nie jasne jest stwierdzenie w odniesieniu do infrastruktury transportu wodnego śródlądowego w Polsce. Autor stwierdza, że *Gęstość sieci dróg wodnych śródlądowych w Polsce nie przekłada się na wielkość realizowanych przewozów tą gałęzią transportu, gdyż jedynie niewielka część polskich dróg wodnych śródlądowych spełnia standardy żeglowności.* W tym względzie oczekiwałbym szerszego komentarza. Pojawia się pytanie, jaka jest aktywność armatorów żeglugi śródlądowej w Polsce na rynku przewozów intermodalnych, jakie Doktorant dostrzega bariery rozwoju przewozów intermodalnych z wykorzystaniem śródlądowych dróg wodnych.

Znacznie bardziej pogłębione badania Autor przeprowadził w odniesieniu do infrastruktury punktowej, ze szczególnym uwzględnieniem terminali transportu intermodalnego. Autor wskazuje na wskaźniki gęstości terminali w oparciu, o które wyodrębnił 5 klas dostępności terminali w danym kraju. Autor główne kraje Europy przyporządkował do poszczególnych klas dostępności. Uzasadnione byłoby jednak podanie konkretnych wskaźników gęstości terminali w tych krajach, jako potwierdzenie ich kwalifikacji do poszczególnych grup. W tej części dysertacji Doktorant przedstawił również rozwiązania technologiczne, które dominują w przewozach intermodalnych w Europie. Przeprowadzone badania w tym zakresie w dużym stopniu zostały przeprowadzone w odniesieniu do jednego roku (rys. 16). Ma też miejsce powtórzenie danych na s. 27 i s. 61 w odniesieniu do struktury przewozów intermodalnych w 2020 r. Dobrą formą egzemplifikacji znaczenia poszczególnych typów przewozów intermodalnych byłoby pokazanie tendencji i dynamiki ich rozwoju. Tego typu analizę Autor przeprowadził tylko w odniesieniu do

przewozów kontenerowych i transportu kombinowanego. W tym kontekście pojawia się pytanie jaka jest tendencja rozwoju przewozów intermodalnych w Europie realizowanych w systemie Ro-La i jakie są przyczyny obserwowanej w tym zakresie tendencji.

Doktorant w tej części rozprawy odniósł się także do polityki transportowej jako czynnika determinującego rozwój transportu intermodalnego. W przywoływanych dokumentach określających kształt polityki transportowej na poziomie krajów UE, jak i w Polsce Doktorant często komentuje założenia, cele polityki transportowej w ogóle. Wskazana byłaby jednak wyraźniejsza koncentracja uwagi na analizie tych założeń, które odnoszą się do promowania rozwoju transportu intermodalnego.

Przedstawione w odniesieniu do tej części rozprawy uwagi nie umniejszają wartości przeprowadzonych analiz, lecz mają charakter porządkowy i doprecyzowujący, które mają pomóc doktorantowi w dalszej pracy naukowej.

Treści kolejnych rozdziałów dysertacji wprost odnoszą się do przedstawionego problemu badawczego w tytule rozprawy. Logika wywodu tych części pracy jest właściwa i uporządkowana. W rozdziale trzecim Autor podjął badania w odniesieniu do determinant konkurencyjności transportu intermodalnego z perspektywy istniejącego w tym zakresie dorobku naukowego (źródeł nieindeksowanych, jak i źródeł literatury). Tło dla tych rozważań stanowią przeprowadzone w pierwszej kolejności przez Autora rozważania w odniesieniu do istoty konkurencji i konkurencyjności. Doktorant wyjaśnia te zjawiska, a ponadto charakteryzuje typy i formy konkurencji, jednak nie komentuje tych zjawisk z perspektywy rynku przewozów intermodalnych, co może budzić pewien niedosyt.

Przechodząc do analizy determinant konkurencyjności transportu intermodalnego Autor zbudował wstępną listę grup tych czynników. Analizując ich istotność z perspektywy istniejącego stanu wiedzy Doktorant przeprowadził badania w dwóch etapach:

- w pierwszej kolejności rozpoznał czynniki konkurencyjności przewozów intermodalnych bazując na nieindeksowanych materiałach źródłowych (raporty, sprawozdania),
- w drugiej kolejności zidentyfikował czynniki konkurencyjności transportu intermodalnego względem transportu samochodowego na podstawie literatury naukowej stosując metodę Systematycznego Przeglądu Literatury.

Rozdział ten kończy synteza w odniesieniu do aktualnego stanu wiedzy na temat determinant konkurencyjności transportu intermodalnego.

Rozdział czwarty pt. „*Determinanty konkurencyjności transportu intermodalnego w Europie w świetle badań empirycznych*” to najbardziej rozbudowana część dysertacji o charakterze typowo badawczym, w której Autor pogłębił, w oparciu o badania empiryczne,

dotychczasowy stan wiedzy na temat czynników determinujących konkurencyjność transportu intermodalnego. Badania te Doktorant przeprowadził w trzech grupach podmiotów, tj. wśród:

- ekspertów z dziedziny transportu, wywodzących się ze środowisk naukowych (badania metodą CAWI),
- praktyków branży TSL, stosując metodę wywiadów pogłębionych częściowo ustrukturyzowanych (wywiady IDI),
- wśród kadry zarządzającej terminalami przeładunkowymi w Polsce, stosując metodę wywiadów pogłębionych częściowo ustrukturyzowanych (wywiady IDI).

Uzyskane wyniki z badania przeprowadzonego wśród ekspertów z dziedziny transportu Doktorant usystematyzował, przedstawiając w formie rozkładu Pareto:

- częstość wskazań czynników pozytywnie oddziałujących na rozwój transportu intermodalnego w wybranych krajach,
- częstość wskazań czynników negatywnie oddziałujących na rozwój transportu intermodalnego w wybranych krajach.

Z kolei przeprowadzone badania wśród organizatorów i wykonawców usług transportowych pozwoliły na poznanie opinii badanych przedsiębiorców w zakresie:

- postrzegania roli transportu intermodalnego w systemie transportowym,
- częstości wykorzystania poszczególnych gałęzi transportu w organizacji transportu intermodalnego,
- skłonności do organizacji transportu intermodalnego,
- konkurencyjności transportu intermodalnego względem transportu samochodowego i czynników, które mają wpływ na wybór tej technologii przewozu.

Badania metodą wywiadów wśród kadry zarządzającej terminalami przeładunkowymi w Polsce pozwoliły m.in. na zebranie opinii w odniesieniu do:

- konkurencyjności transportu intermodalnego w stosunku do transportu samochodowego,
- zalet i wad, jakie można wskazać w odniesieniu do obecnie funkcjonującego systemu transportu intermodalnego w Europie,
- możliwości uatrakcyjnienia przewozów intermodalnych względem konwencjonalnych form przewozu,
- postrzegania założeń polityki transportowej w zakresie wspierania rozwoju przewozów intermodalnych.

Uzyskane wyniki na podstawie przeprowadzonych badań własnych Doktorant skonfrontował z wynikami, które uzyskał na podstawie wcześniej przeprowadzonej analizy istniejącego dorobku naukowego w zakresie determinant konkurencyjności w analizowanym

przedmiocie badań. W tej części przydałaby się pewna synteza, która wskazywałoby jednoznacznie na istniejące rozbieżności i podobieństwa w ocenie istotności poszczególnych czynników konkurencyjności. Tego typu konkluzje formułuje jednak doktorant we wnioskach dysertacji. Ostatecznie na podstawie przeprowadzonych w tej części badań Doktorant podjął próbę zbudowania syntetycznej miary, w oparciu o którą wytypował decydujące grupy czynników oddziałujących na konkurencyjność transportu intermodalnego.

W rozdziale piątym pt. „*Koncepcja oceny konkurencyjności transportu intermodalnego w Europie*” Autor podjął próbę pogłębienia wyników uzyskanych w toku przeprowadzonych wcześniej badań. Na rys. 49 Doktorant przedstawił istotność wybranych czynników w zależności od zastosowanej metody badań. Zabrakło szerszego komentarza rysunku, poza tym zabrakło opisu wartości przedstawionych na osi rzędnych, co zmniejsza jego wartość poznawczą. Źródłem cennych informacji w tej części pracy jest natomiast przeprowadzona analiza konkurencyjności kosztowo-czasowej transportu intermodalnego względem przewozów samochodowych. Na podstawie dobrze udokumentowanych danych i przyjętych założeń Autor wykazał w jakich zakresach transport intermodalny wykazuje przewagę nad transportem samochodowym. Za wartościowy należy też uznać opracowany w dysertacji autorski model oceny konkurencyjności projektowanego potencjalnego połączenia intermodalnego. Pewien niedosyt może jednak budzić brak przykładu, który pokazywałby jego praktyczną użyteczność.

Przeprowadzone w recenzowanej rozprawie doktorskiej badania w zakresie determinant konkurencyjności transportu intermodalnego stanowią wyodrębnione zadanie badawcze nacechowane znaczną oryginalnością. Autor wykazał się dużą wnikliwością badawczą. W sposób rzetelny i uporządkowany przedstawił procedurę badawczą, a następnie umiejętnie ją zastosował. Uzyskane na podstawie zastosowanych metod badawczych wyniki oraz sformułowane wnioski są satysfakcjonujące, pogłębiają oraz aktualizują istniejący dorobek naukowy w zakresie czynników oddziałujących na konkurencyjność transportu intermodalnego. Oprócz walorów naukowych dysertacja ma też wartość praktyczną. Uzyskane wyniki badań jak i sformułowane w dysertacji wnioski mogą być cennym źródłem wiedzy dla kreatorów polityki transportowej, odpowiedzialnych za wdrażanie idei zrównoważonego rozwoju transportu, a opracowany model oceny konkurencyjności projektowanego potencjalnego połączenia intermodalnego może być cennym narzędziem wspierającym zasadność uruchamiania tego typu połączeń.

3. Ocena strony formalnej pracy

Rozprawa jest dobrze przygotowana od strony formalnej. Poprawnie przywoływana jest w pracy literatura. Generalnie praca nie budzi zastrzeżeń także w odniesieniu do sposobu graficznej i

tabelarycznej prezentacji danych. Należy jednak zwrócić uwagę, że Autor stosuje niewłaściwy format zapisu liczb, oddzielając miejsca dziesiętne kropką zamiast przecinkiem. Doktorant posługuje się poprawnym językiem. W rozprawie pojawiają się tylko drobne niedociągnięcia językowe i stylistyczne:

- s. 4 jest „bardziej przyjaznych środka sposobów ...”,
- s. 18 jest „...polityk transportowych...” (słowo polityka występuje tylko w liczbie pojedynczej);
- s. 33 jest „...systemu KST...” (skrót nie został wyjaśniony),
- s. 34 i dalsze, wyliczenia powinny rozpoczynać się z małych liter,
- s. 49 jest „Do założeń sieci TEN-T oraz aktualnym rozwoju połączeń i sieci transportowych odniesiono się...” (styl),
- s. 55 jest „...rozwijając podział kryterium...” (styl),
- s. 57, s. 62, s. 65 jest „...ilość transportów...” , „transporty kolejowe”, „liczba transportów”, „ekologiczność transportów” : (lepiej: wielkość przewozów; przewozy kolejowe),
- s. 73 jest „udział władz lokalny...”,
- s. 78 jest „tys” (powinno być tys.),
- s. 108 jest „...wskazują na ogromna wagę...”
- s. 139 jest „...łącznie uzyskano 12 wywiadów ...” (lepiej: przeprowadzono 13 wywiadów),
- s. 158 jest „... czy dane przedsiębiorstwo posiada przeważający typ obsługiwanych ładunków...” (styl),
- s. 191 jest „...grupy czynników determinujące o konkurencyjności...”
- s. 198 jest „...Ostatnią ze wskazanych najistotniejszych grup czynników jest grupa czynników...” (styl),
- za s. 2010 jest dodatkowa strona 216 ;
- s. 216 jest „...dotyczących struktury masowej przesyłek jednostkowych...”.

4. Wnioski końcowe

Recenzowana rozprawa doktorska mgr Damiana Bonka jest oryginalnym rozwiązaniem podjętego problemu badawczego z dyscypliny ekonomia. Praca posiada cenne walory naukowe i poznawcze, a tym samym wzbogaca istniejący dorobek ekonomiki transportu w zakresie determinant konkurencyjności transportu intermodalnego. Uzyskane wyniki badań jak i sformułowane w dysertacji wnioski mogą być cennym źródłem wiedzy dla kreatorów polityki transportowej, odpowiedzialnych za strategię rozwoju systemu transportowego.

Doktorant zrealizował postawiony we wstępie dysertacji cel badawczy, a przy tym wykazał się:

- dobrą ogólną wiedzą teoretyczną z zakresu dyscypliny ekonomia,
- umiejętnością samodzielnego prowadzenia badań naukowych za pomocą odpowiednio dobranych metod badawczych oraz
- umiejętnością właściwego interpretowania wyników i formułowania wniosków.

Przedstawione w recenzji uwagi mają charakter polemiczny i porządkujący. Uwagi te nie umniejszają wartości merytorycznej pracy.

Biorąc pod uwagę wszystkie aspekty rozprawy, stwierdzam że recenzowana rozprawa doktorska mgr Damiana Bonka pt. „*Determinanty konkurencyjności transportu intermodalnego w Europie*”, napisana pod kierunkiem promotora dr hab. Dariusza Milewskiego, prof. US oraz promotora pomocniczego dr Marty Mańkowskiej, spełnia wymagania określone w ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r, poz. 1789). W związku z tym wnoszę do Rady Naukowej Instytutu Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Szczecińskiego o jej przyjęcie i dopuszczenie do publicznej obrony.

Sopot, dn. 28.08.2023 r.

Dr hab. Ryszard Rolbiecki, prof. UG

